

EUROOPA NAABRUSPOLIITIKA

Euroopa naabruspoliitikat kohaldatakse Alžeeria, Armeenia, Aserbaidžani, Egiptuse, Gruusia, Iisraeli, Jordaania, Liibanoni, Liibüa, Maroko, Moldova, Palestiina, Süüria, Tuneesia, Ukraina ja Valgevene suhtes. Eesmärk on suurendada kõikide heaolu, stabiilsust ja julgeolekut. Naabruspoliitika põhineb demokraatial, õigusriigi põhimõtetel ja inimõiguste austamisel ning see on ELi ja iga partnerriigi vaheline kahepoolne poliitika, millele lisanduvad piirkondliku koostöö algatused: idapartnerlus ja Vahemere Liit^[1].

ÕIGUSLIK ALUS

- Euroopa Liidu lepingu artikkel 8
- Euroopa Liidu lepingu V jaotis (välistegevus)
- Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 206 ja 207 (kaubandus) ning 216–219 (rahvusvahelised lepingud)

ÜLDEESMÄRGID

Euroopa naabruspoliitikaga (ENP) pakub EL oma naaberriikidele privilegeeritud suhet, mille aluseks on vastastikune seotus ühiste väärtustega (demokraatia ja inimõigused, õigusriik, hea valitsemistava, turumajanduse põhimõtted ja kestlik areng). ENP tähendab poliitilist koordineerimist ja tihedamat majanduslikku integratsiooni, inimeste suuremat liikuvust ja inimestevahelisi kontakte. Suhete tugevus sõltub sellest, kui suures ulatuses on nimetatud väärtused ühised. ENP seisab liidu laienemise protsessist lahus, ent see ei määra, kuidas liidu ja naaberriikide suhted võivad tulevikus areneda. 2011. aastal vaatas Euroopa Liit ENP läbi ja tugevdas seoses araabia kevade sündmustega selle rõhuasetust tugeva ja püsiva demokraatia ning kaasava majanduskasvu edendamisele. Tugev ja püsiv demokraatia hõlmab eelkõige vabu ja õiglasi valimisi, võitlust korruptsiooni vastu, kohtusüsteemi sõltumatust, demokraatlikku kontrolli relvajõudude üle ning väljendus-, kogunemis- ja ühinemisvabadust. EL rõhutas ka kodanikuühiskonna osa selles protsessis ja võttis kasutusele põhimõtte „rohkema eest rohkem“ (more for more), mille kohaselt EL tugevdab partnerlust nende naaberriikidega, kellel on rohkem saavutusi demokraatlike ümberkorralduste teostamisel. 2015. aasta märtsis käivitasid komisjon ja Euroopa välisteenistus konsultatsiooniprotsessi ENP uueks läbivaatamiseks. Üks peamisi

[1] Teavet ELi ning idapartnerriikide ja Vahemere Liidu partnerriikide kahepoolsete sidemete kohta pakuvad selleteemalised teabelehed ([5.5.5](#), [5.5.6](#) ja [5.5.7](#)).

eesmärke oli kohandada selle poliitika vahendeid nii, et nendes võetaks paremini arvesse partnerriikide konkreetseid sihte. Sellega seoses võttis Euroopa Parlament 9. juulil 2015 vastu resolutsiooni, milles rõhutati, et vaja on strateegilisemat, keskendatumat, paindlikumat ja sidusamat Euroopa naabruspoliitikat. 11. novembril 2015 esitati eeltoodud põhimõtetest lähtuv ja konsulteerimise tulemustel põhinev Euroopa välisteenistuse ja komisjoni teatis.

18. mail 2017 avaldasid Euroopa välisteenistus ja komisjon [aruande ENP rakendamise ülevaatamise kohta](#). Aruandes toonitati ELi paindlikumat ja tundlikumat lähenemisviisi koostöös ENP partneritega, ja ressursside tõhusamat kasutamist. 27. märtsil 2019 võttis Euroopa Parlament vastu [resolutsiooni araabia kevade järgse olukorra ning Lähis-Ida ja Põhja-Aafrika piirkonna tulevikuväljavaadete kohta](#), milles tunnustati piirkonna teatavat demokraatlikku arengut, kuid nõuti täiendavaid majanduslikke, demokraatlikke ja sotsiaalseid reforme.

VAHENDID

ENP tugineb ELi ja selle partnerriikide vahel sõlmitud lepingutele, nimelt partnerlus- ja koostöölepingutele ning uuemal ajal assotsieerimislepingutele.

ENPs on kesksel kohal kahepoolsed tegevuskavad ja partnerluse prioriteedid, mis on välja töötatud ELi ja enamiku partnerriikide vahel. Neis esitatakse poliitiliste ja majandusreformide kavad koos lühiajaliste ja keskpika perioodi (kolm kuni viis aastat) prioriteetidega. ENP tegevuskavad ja partnerluse prioriteedid peegeldavad ELi ja iga partnerriigi vajadusi, huve ja võimeid. Nende abil püütakse kujundada demokraatlikku, sotsiaalselt õiglast ja kaasavat ühiskonda, edendada majanduskoostööd ning hõlbustada inimeste liikumist üle riigipiiride.

EL toetab ENP eesmärkide saavutamist rahalise toetuse ning poliitilise ja tehnilise koostöö abil. Raha eraldatakse peamiselt Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahendist ja aastatel 2014-2020 on assigneeringuteks ette nähtud 15,4 miljardit eurot. ENP rahastamiseks kasutatakse ka teisi vahendeid ja programme, näiteks kodanikuühiskonna naabrusrahastut. Euroopa Komisjon võimaldab partnerriikidele rahalist toetust ka tagastamatu abina ning Euroopa Investeerimispank ja Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupank täiendavad seda toetust laenudega.

Peale selle on ENP raames välja töötatud uusi vahendeid turulepääsu edendamiseks, eelkõige põhjalike ja laiaulatuslike vabakaubanduslepingute läbirääkimiste kaudu, ning liikuvuse parandamiseks ja rände haldamiseks. Selleks on välja pakutud liikuvuspartnerlust ja viisalihtsustust või viisanõude kaotamist ning mõne partnerriigiga on sõlmitud vastavad lepingud. 2016. aastal loodi sihtotstarbeline [liikuvuspartnerluse rahastamisvahend](#). Lõunapiirkonnas rahastatakse rännet ja liikuvust käsitlevaid piirkondlikke ja kahepoolsed algatusi [ELi Aafrika jaoks mõeldud hädaolukorra usaldusfondi](#) Põhja-Aafrika piirkonna haru kaudu.

Ehkki ENP on kavandatud ühise poliitika töövahendina, võimaldab see ELil oma poliitikat kohandada ja diferentseerida vastavalt iga partnerriigi vajadustele.

Aruteludes tulevase mitmeaastase finantsraamistiku üle aastateks 2020–2027 vaadatakse läbi ELi välisrahastamisvahendite, sealhulgas Euroopa naabruspoliitika

rahastamisvahendi ülesehitus ja toimimine. Sellega seoses võttis Euroopa Parlament 18. aprillil 2018. aastal vastu [raporti ELi välisrahastamisvahendite rakendamise kohta](#), sealhulgas 2017. aasta vahekokkuvõtte ja 2020. aasta järgne tulevane struktuur. Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahendiga seoses nõuti raportis täiendavat paindlikkust, põhimõtte „rohkema eest rohkem“ ja stiimulitel põhineva lähenemisviisi paremat kasutamist ning suuremat kooskõlastamist piirkondlike ja kahepoolsete programmide vahel.

Euroopa Komisjon avaldas 14. juunil 2018. aastal [ettepaneku võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus](#), millega luuakse naabruspoliitika, arengu- ja rahvusvahelise koostöö rahastamisvahend. Ettepaneku eesmärk on lihtsustada järgmises mitmeaastases finantsraamistikus ELi välistegevuse praegust rahastamisstruktuuri ning sellega integreeritakse mitu rahalist vahendit, sh Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahend, uude naabruspoliitika, arengu- ja rahvusvahelise koostöö rahastamisvahendisse. Euroopa Parlament võttis selle ettepaneku [esimesel lugemisel](#) 27. märtsil 2019. aastal vastu oma seisukoha, milles nõuti edasist rahastamist, suuremat rolli otsuste tegemisel teise poliitika kohta ning abi peatamist inimõiguste rikkumiste korral.

PIIRKONDLIK MÕÕDE

A. Idapartnerlus

EL lõi idapartnerluse selleks, et süvendada suhteid enamiku idapoolsete naaberriikidega: Armeenia, Aserbaidžani, Valgevene, Gruusia, Moldova ja Ukrainaga. Kokkulepe idapartnerluse kohta saavutati 2008. aastal ja seda hakati rakendama 2009. aastal. Idapartnerlus rajaneb ENP-I.

1. Eesmärgid

Idapartnerluse peaesmärk on kiirendada poliitilist lähenemist ning süvendada majanduslikku integratsiooni ELi ja selle idanaabrite vahel. Integratsiooni ja koostöö tase näitab iga partnerriigi kohta, mil määral see riik seob end Euroopa väärtuste, normide ja struktuuridega ja kuidas kulgeb selle riigi areng. Idapartnerlusega püütakse edendada demokraatiat ja head valitsemistava, tugevdada energiapuulgeolekut, soodustada sektoripõhiseid reforme (sealhulgas keskkonnakaitse vallas), soodustada inimestevahelisi kontakte, toetada majanduslikku ja sotsiaalset arengut ning võimaldada täiendavat rahastamist projektidele, mille eesmärk on vähendada sotsiaal-majanduslikku tasakaalustamatust ja suurendada stabiilsust^[2].

2. Struktuurid

Idapartnerluse tippkohtumised toimuvad kaks korda aastas ning nendest võtavad osa ELi ja partnerriikide riigipead ja valitsusjuhid ning Euroopa Parlamendi, Euroopa Komisjoni ja Euroopa välisteestuse esindajad.

24. novembril 2017 Brüsselis peetud viienda idapartnerluse tippkohtumise käigus tegid osalejad kokkuvõtte viimase kahe aasta saavutustest ja väljendasid lootust, et peagi hakatakse rakendama talituste ühist töödokumenti^[3]. Töödokumendis

---

[2]Rohkem teavet idapartnerluse kohta leiab [Euroopa välisteestuse veebisaidilt](#).

[3]„Idapartnerlus – 20 eesmärgi aastaks 2020: keskendumine prioriteetidele ja tulemustele“.

soovitatakse konkreetsema suunitlusega lähenemisviisi, et saavutada tulemusi kõigis neljas prioriteetses valdkonnas, mis määrati kindlaks Riias toimunud idapartnerluse tippkohtumise 22. mai 2015. aasta ühisavalduses:

- majandusareng ja turu võimalused;
- institutsioonide ja hea valitsemistava tugevdamine;
- ühenduvus, energiatõhusus, keskkond ja kliimamuutused;
- liikuvus ja inimestevahelised kontaktid.

Parlamendi tippkohtumise-eelsed soovitused idapartnerluse kohta, mis võeti vastu 15. novembril 2017, olid ambitsioonikad ja ettenägelikud.

Idapartnerluse mitmepoolne koostöö põhineb järgmisel neljal temaatilisel platvormil: demokraatia, hea valitsemistava ja stabiilsus; majandusintegratsioon ja lähenemine ELi poliitikale; energiapuudus; inimestevahelised kontaktid. Kõrgemad ametnikud kohtuvad vähemalt kaks korda aastas ja välisministrid korra aastas. Platvormide tööd arutatakse mõnikord sektoripõhistel ministrite kohtumistel.

Alustatud on järgmisi juhtalgatusi: integreeritud piirihaldusprogramm; rahastamisvahend VKEdele; piirkondlikud elektrienergia turud; samuti energiatõhususe meetmed, taastuvate energiaallikate kasutamise suurendamine, hea keskkonnaalase juhtimise edendamine ning looduskatastroofide ja inimtegevusest tingitud õnnetuste ärahoidmine, nendeks valmisolek ja nendele reageerimine.

2011. aastal asutatud Euronesti parlamentaarse assamblee^[4] kui idapartnerluse parlamentaarse osise ülesandeks on partnerluse nõustamine, järelevalve ja kontroll. Selle assamblee põhieesmärk on tuua kokku idapartnerluse riikide parlamendid ja Euroopa Parlament ning edendada inimestevahelisi kontakte, tõsta kodanikuühiskonna aktiivset osalust ja osaleda rohkem kultuuriga seotud kõnelustes. Assamblee põhineb vastastikusel huvil ja kohustustel ning diferentseerimise, ühise vastutuse ja vastutustundlikkuse põhimõtetel. Üks selle assamblee rolle on põhjalikult kontrollida ELi toetust idapartnerluse riikidele, samuti võib ta anda soovitusi idapartnerluse riikide valitsustevahelistele struktuuridele, et edendada nende riikide ja ELi vahelist sügavamalt poliitilist ja majanduslikku integratsiooni.

Assamblee on seni pidanud seitse korralist istungjärku, viimane toimus 25. kuni 27. juunini 2017 Brüsselis. Assamblees on 60 Euroopa Parlamendi liiget ja kümme liiget iga partnerriigi parlamendist. Euroopa Parlament ei pea aga Valgevene Rahvuskogu demokraatlikult valitud institutsiooniks ja seetõttu ei ole Valgevene Parlament praegu Euronesti parlamentaarses assamblees esindatud. Euronesti parlamentaarsel assambleel on neli alalist komisjoni, nimelt poliitika, inimõiguste ja demokraatia komisjon, majandusliku integratsiooni, õigusaktide ühtlustamise ja ELi poliitikale lähenemise komisjon, energiapuuduse komisjon ning sotsiaal-, tööhõive-, haridus-, kultuuri- ja kodanikuühiskonna komisjon.

Peale selle on olemas idapartnerluse kodanikuühiskonna foorum,^[5] mis avaldab soovitusi eesmärgiga mõjutada ELi institutsioone ja idapartnerluse riikide valitsusi.

---

[4]Rohkem teavet Euronesti ja selle tegevuse kohta leiab [assamblee veebisaidilt](#).

[5]Rohkem teavet kodanikuühiskonna foorumi kohta leiab [foorumi veebisaidilt](#).

B. Vahemere Liit

Vahemere Liitu kuuluvad kõik 28 Euroopa Liidu liikmesriiki, Euroopa Liit ja 15 Vahemere piirkonna riiki (Albaania, Alžeeria, Bosnia ja Hertsegoviina, Egiptus, Iisrael, Jordaania, Liibanon, Maroko, Mauritania, Monaco, Montenegro, Palestiina, Süüria (kelle liikmeksolek on kodusõja tõttu peatatud), Tuneesia ja Türgi). Araabia Riikide Liiga on alates 2008. aastast osalenud kõikidel liidu kohtumistel ja Liibüal on vaatejastaatus.

1. Eesmärgid

Vahemere Liit kujutab endast Euroopa Liidu ning Vahemere piirkonna lõuna- ja idaosa riikide poliitiliste, majanduslike ja sotsiaalsete suhete mitmepoolset raamistikku. 2008. aasta [Pariisi tippkohtumisega](#) alanud Vahemere Liidu tegevus on jätkuks Euroopa – Vahemere piirkonna (Euromed) partnerlusele ehk nn Barcelona protsessile. Liit juhindub Barcelona deklaratsioonis (1995) seatud eesmärkidest: luua rahu, stabiilsuse, julgeoleku ja ühise majandusliku heaolu piirkond, kus järgitakse täielikult demokraatia põhimõtteid, inimõigusi ja põhivabadusi ning edendatakse vastastikust mõistmist Euroopa – Vahemere piirkonna eri kultuuride ja tsivilisatsioonide vahel.

2. Struktuurid

Vahemere Liidul on kaaseesistujad, mis rõhutab sellele ühendusele omast kaasvastutust. Alates 2012. aastast on põhjapoolne kaaseesistuja olnud Euroopa Liit ja lõunapoolne kaaseesistuja Jordaania. Vahemere Liidu tähtsaim juhtorgan on kõrgete ametnike kogu, kes jälgib ja koordineerib liidu tööd. Kõrgete ametnike kogu kinnitab ka sekretariaadi eelarve ja tööprogrammi, valmistab ette välisministrite ja teiste ministrite kohtumised ning nimetab ametisse peasekretäri ja kuus asepeasekretäri. Kõrgete ametnike kogu arutab läbi ka projektiettepanekud, mille sekretariaat on esitanud heakskiitmiseks ja kinnitamiseks. Vahemere Liidu sekretariaadi ülesanne on eelkõige tehniliste projektide väljaselgitamine, menetlemine, propageerimine ja koordineerimine sellistes valdkondades nagu transport, energeetika, veemajandus, keskkonnakaitse, kõrgharidus ja liikuvus, teadusuuringud, sotsiaalküsimused, naiste õiguste edendamine, tööhõive ja ettevõtluse arendamine. Kõik need aitavad parandada koostööd ja mõjutavad vahetult kodanike elujärge. EL on Vahemere Liidu sekretariaadi eelarve suurim rahastaja.

Vahemere Liidu parlamentaarne assamblee tegevus põhineb Euroopa - Vahemere piirkonna parlamentaarse assamblee tööel. Assambleel on kokku 280 liiget. Neist 132 on Euroopa Liidust (83 liiget ELi 28 liikmesriigi parlamentidest ja 49 Euroopa Parlamendi liiget), 8 liiget Euroopa Vahemere piirkonna partnerriikidest (Albaania, Bosnia ja Hertsegoviina, Monaco ja Montenegro), 130 liiget kümnest Vahemere piirkonna lõuna- ja idaosa riigist (Alžeeria, Egiptus, Jordaania, Iisrael, Liibanon, Maroko, Palestiina, Süüria (osalemine praegu peatatud), Tuneesia ja Türgi) ja 10 liiget Mauritaaniast.

Parlamentaarne assamblee peab igal aastal vähemalt ühe täiskogu istungjärku; viimane täiskogu istungjärg toimus Strasbourgis 13.–14. veebruaril 2019. Assamblee võtab vastu resolutsioone ja soovitusi Euroopa ja Vahemere piirkonna koostöö kõikide aspektide kohta, mis puudutavad Vahemere Liidu täitevorganeid, Euroopa Liidu Nõukogu, Euroopa Komisjoni ja partnerriikide valitsusi. Euroopa Parlament oli Vahemere Liidu eesistuja 2018.–2019. aastal ning andis viimasel täiskogu istungil

Strasbourgis eesistumise üle Türgi Suurele Rahvuskogule. Assambleel on viis komisjoni: poliitika-, majandus-, kultuuri-, naiste õiguste ja energeetikakomisjon.

María Álvarez López / Mario Damen
04/2019

